

Muntvondsten in Medemblik en omgeving

Het vinden van een goud- of geldschat brengt steeds weer de nodige beroering met zich mee. Vaak realiseert men zich daarbij niet dat dergelijke vondsten ook grote historische waarde kunnen hebben, met name voor een beter inzicht in oude handelscontacten. Losse vondsten van een enkele munt bij het graven in de tuin, bij het rooien van een boom of bij het restaureren van een oud huis worden zelden aan een deskundige voorgelegd. Behalve als het een kostbare gouden munt is of soms een geelkoperen penninkje betreft dat voor goud wordt aangezien.

Muntvondsten

Ieder jaar worden in Nederland honderden oude munten opgeraapt waar niemand verder over praat; evenzo gaat het merendeel van gevonden koperen duiten uit de tijd van de Republiek (1568-1795) onopgemerkt aan het grote publiek voorbij. Al jaren tracht ik vondsten in onze regio te registreren met het doel om inzicht te krijgen in de geldcirculatie in West-Friesland tot en met de Franse tijd. Grote muntvondsten zoals de bekende goudschat van Serooskerke in Zeeland zijn zeer zeldzaam. Boer Christiaan en zijn knecht vonden in 1966 maar liefst 1040 gouden munten uit de 16^e en 17^e eeuw in een preiveld.

Toch zijn er wel enige belangrijke vondsten in onze regio geregistreerd zoals de vondst van circa 1200 zilveren muntjes in Avendorp bij Schagen in 1892. Het betreft muntjes uit de 12^e eeuw waarvan ik nog steeds aanneem dat ze in Medemblik geslagen zijn (zie jaaruitgave 19). Verder moet worden genoemd de muntvondst in Twisk, een collectie van 12 gouden en 138 zilveren munten, welke bij restauratiewerkzaamheden, begin 1975, in een oude boerderij aan de Dorpsstraat in een witte Siegburger pot tevoorschijn kwam.

Afb.1: Philipsdaalder uit 1561, onderdeel van de muntvondst in Twisk.

Deze vondst bestond voornamelijk uit Philipsdaalder uit de tweede helft van de 16^e eeuw. Een kleinere vondst, maar historisch niet minder belangrijk, is de muntvondst in Medemblik in 1965. Bij graafwerkzaamheden aan de Koggelaan werden toen 359 zilveren munten gevonden. Het overgrote deel is kleingeld: 262 zeer gesleten dubbele stuivers en 86 schellingen uit de periode 1614-1708. Deze muntvondst maakt nu deel uit van de collectie van de oudheidkundige vereniging en geeft een goed beeld van de lokale geldomloop in West-Friesland in de 17^e eeuw.

Losse muntvondsten in Medemblik

Om een beeld te geven van losse vondsten van bijzondere munten in Medemblik en omgeving volgt hieronder een kleine opsomming.

Locatie: Oude Haven, de tuin van Arie Glim (mijn opa), destijds nog onbebouwd.

Vondst: Diverse provinciale duiten waaronder een Medemblikker van 1713, een Groningse ruiterschelling van 1682 en een 17^e-eeuwse öre. Zweedse koperen munten worden meer gevonden; dat heeft te maken met de ooit zo belangrijke Oostzeehandel.

Afb.2: Zweedse öre.

Afb.3: Een in Medemblik geslagen duit uit 1713.

Locatie: Oostersteeg, tuin van Jan Sijbrandij.

Vondst: Een Frans tweesolstuk uit 1792. Wellicht achtergebleven tijdens de Franse overheersing. Ook Franse muntjes worden geregeld in Medemblik gevonden.

Afb.4: Een Franse twee-solmunt uit 1792.

Locatie: Koningshof, tuin van Arie Gieling bijnaam 'de Kenter'.

Vondst: Diverse koperen muntjes voornamelijk Friese en Hollandse oortjes uit de periode 1575-1648. Een oortje is een muntstuk van twee duiten.

Afb.5: Een Fries oortje uit circa 1620.

Locatie: Koningin Emmapark.

Vondst: Brabantse korte van Karel V, gevonden door Jan Padberg. Dit geeft de omloop aan van Zuid-Nederlands geld in de Noordelijke Nederlanden. Jan heeft overigens diverse munten gevonden waaronder een Gelderse duit van een zeldzaam jaartal.

Afb.6: Brabantse korte uit 1544, de voorganger van de duit.

Locatie: Onderdijk, huis van Henk Tiben.

Vondst: Een zeldzame stoter van Holland (1/20 reaal ofwel drie stuivers) uit 1587 met de beeltenis van de Graaf van Leicester destijds landvoogd van Holland.

Afb.7: Een Leicester-stoter uit Holland met een waarde van drie stuivers (1587).

Locatie: Bangert, tuin van Jan Struik.

Vondst: Een duit van de stad Utrecht en een Neurenbergse speelpenning. Deze geelkoperen penningen worden vaak aangezien voor een gouden munt. Speel- of rekenpenningen werden in de 16^e en 17^e eeuw gebruikt bij het rekenonderwijs maar ook als fiche bij bord- en kaartspelen.

Afb.8: Een Neurenbergse speelpenning.

Locatie: Torenstraat, huis van Piet Grooteman.

Vondst: Een ruiterschelling van Zutphen uit 1688.

Afb.9: Een in Zutphen geslagen ruiterschelling.

Locatie: Bangert, tuin van Jan Steeman.

Vondst: Een prachtige stuiver van Kampen uit circa 1600. Na het overlijden van Jan ben ik nog naar de munt op zoek geweest maar heb deze niet meer kunnen traceren.

Locatie: Bonifaciuskerk.

Vondst: Diverse sterk gecorrodeerde duiten en ook de nodige centen en halve centen. Deze hebben waarschijnlijk de collectezak gemist. Daarnaast ook nog een fraai muntgewichtje dat gebruikt werd bij het wegen van een gouden nobel.

Afb. 10: Muntgewichtje voor een gouden rozenobel.

De vereniging beschikt over een nabootsing van een Fries oortje, geslagen in het graafschap Reckheim bij Maastricht. Reckheim kopieerde veel koperen munten die gewoon in het normale geldcircuit circuleerden. De munt is gevonden in Medemblik maar de exacte plaats is helaas niet bekend.

Geldstelsel

In het normale dagelijkse geldverkeer waren dubbele stuivers, schellingen van zes stuivers en koperen duiten van de diverse provincies en steden het meest in omloop.

Men dient zich te realiseren dat het vroegere geldstelsel op stuivers was gebaseerd. Er waren munten van twee, drie, zes, tien, 20, 28 en 30 stuivers. De nog hogere waarden varieerden afhankelijk van de zilver- en goudkoers en werden berekend naar de intrinsieke waarde.

Deze hogere waarden werden voornamelijk gebruikt in het handelsverkeer en trof men niet of nauwelijks aan in het dagelijkse betalingsverkeer. Voor de volledigheid: een stuiver had de waarde van acht koperen duiten. Duidelijk moge zijn dat het rekenen met geld niet bepaald eenvoudig was. Het decimale geldstelsel zoals we nu kennen, werd pas onder Napoleon ingevoerd.

Slotbeschouwing

Het bovenstaande is maar een kleine greep uit de mij bekende muntvondsten maar geeft een prachtig beeld van het gebruik van geld in voorgaande eeuwen.

De verscheidenheid in muntgeld was groot waardoor het beroep van geldwisselaar zeker bestaansrecht had. In de 17^e en 18^e eeuw lag de controle van het muntwezen bij de Staten-Generaal. De controle was belangrijk en streng maar had wel tot gevolg dat Nederlands geld overal ter wereld werd geaccepteerd vanwege de juistheid van gewicht en gehalte.

In een volgend artikel wil ik aandacht besteden aan West-Friese en in het bijzonder aan in Medemblik geslagen munten die gevonden zijn in scheepswrakken en/of verre landstreken.

De hierboven gebruikte afbeeldingen zijn niet allen van de gevonden munten zelf. In bepaalde gevallen is gebruik gemaakt van vergelijkbare exemplaren omdat de gevonden exemplaren vaak in te slechte conditie waren voor een goede afbeelding.

In gegevens over muntvondsten zijn wij zeer geïnteresseerd. Mocht u van een gevonden munt de achtergrond of gegevens willen weten dan kunt u altijd terecht bij de Oudheidkundige Vereniging "Medenblik".

Ad Gieling
Medemblik, april 2013

Geraadpleegde bronnen

H.E. van Gelder en Joh.S. Boersma, *Munten in muntvondsten*, *Fibulareeks* 35, Bussum, 1967.

Herkomst afbeeldingen:
Ad Gieling, Medemblik: 1-10.